

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету, Маценка Олександра Михайловича на дисертаційну роботу здобувача ступеня доктора філософії галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка» Колотіліної Олени Василівни на тему: «Економіко-математичне моделювання стійкого та збалансованого розвитку національної економіки»

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність дослідження стійкого та збалансованого розвитку національної економіки визначається кількома ключовими чинниками. По-перше, країна знаходиться в стані постійних трансформацій, включаючи політичні, економічні та соціокультурні зміни. Розуміння та вдосконалення моделі сталого розвитку може сприяти стабільності та витривалості в умовах невизначеності. Стійкість національної економіки зміцнює фінансову базу країни та зменшує вразливість до зовнішніх турбулентностей. По-друге, екологічні проблеми, енергетична безпека та вплив змін клімату стають все більш актуальними у світовому контексті. Розвиток інформаційних технологій та кібербезпекових заходів можуть мати велике значення для зменшення наслідків кібератак, що є результатом кібервійни проти українських підприємств, малого бізнесу, урядових організацій. Крім того, соціальна справедливість та врегулювання нерівностей стають важливими аспектами в сучасному світі. Дослідження в цьому напрямку може сприяти створенню ефективного підґрунтя для забезпечення зростання економічного, соціального, політичного, екологічного, кібербезпекового секторів.

Таким чином, дослідження стійкого та збалансованого розвитку національної економіки має велике значення як для самої країни, так і для глобальної спільноти, оскільки воно враховує важливі виклики сучасності та сприяє створенню життєздатного та гармонійного суспільства.

2. Зв'язок роботи з державними чи галузевими науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота Колотіліної О.В. на тему «Економіко-математичне моделювання стійкого та збалансованого розвитку національної економіки» виконана в рамках наукових досліджень Сумського державного університету та входить до складу кількох державних науково-дослідних проектів: "Моделювання та прогнозування соціо-економіко-політичної дорожньої карти реформ в Україні для переходу на модель стійкого зростання" (номер держреєстрації 0118U003569); «Національна безпека через конвергенцію

систем фінансового моніторингу та кібербезпеки: інтелектуальне моделювання механізмів регулювання фінансового ринку» (номер держреєстрації 0121U109559); «Кібербезпека в боротьбі з банківськими шахрайствами: захист споживачів фінансових послуг та зростання фінансово-економічної безпеки України» (номер держреєстрації 0118U003574); «Економіко-математичне моделювання та прогнозування, розроблення методологічних та методичних засад створення дорожньої карти реформування системи охорони здоров'я в Україні з урахуванням поведінкових, соціальних, економічних та правових детермінант" (базове фінансування МОНУ, наказ від 16. 04. 2021 р. № 434, Договір БФ/24-2021); «Коопетиція «бізнес-освіта-наука»: інституційно економічні моделі трансферу інновацій для національної безпеки та сталого розвитку» (номер держреєстрації 0122U000772).

Дисертаційна робота корелює з державними цільовими програмами, стратегіями та планами, а саме, з Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; «Закон України про Концепцію переходу України до сталого розвитку»; «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року»; «Постанова про Концепцію переходу України до сталого розвитку» та постанови міністерств та відомств.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації.

Авторка дисертаційної роботи сформулювала висновки, основні положення та концепції з високим рівнем обґрунтованості та достовірності у межах проведеного дослідження. Нею розглянута широка інформаційна база та використано загальнонаукові та спеціальні методи, а саме, таксономічний, наукової абстракції, індукції, дедукції, узагальнення та морфологічний аналіз, трендовий та бібліометричний аналіз наукових публікацій, метод аналізу ієрархій Сааті та експертних оцінок, структурно-декомпозиційний аналіз трендової та циклічної складової, метод головних компонент, метод Ірвіна, метод Харрінгтона, теорія біфуркації та фазові портрети, кореляційно-регресійний аналіз, структурне моделювання, геометричний метод та центр мас, самоорганізовані карти Кохонена, DEA-аналіз, CCR та BCC моделі, абстрактно-логічний метод, тощо. Ефективне та вдале застосування обраних методів дозволило сформулювати обґрунтовані та якісні висновки.

4. Достовірність положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Колотіліної О.В. сумнівів не викликає. Так, авторка дотримується наукових стандартів та методів дослідження. Перш за

все, чітко визначено методологію дослідження та використано методи, здійснений збір і аналіз даних. Дотримано науковий інтегритет, а саме, передбачено використання достовірних джерел і літератури, а також чітке вказування джерел при цитуванні. Проведено всеосяжне дослідження, в якому ретельно описані методи та процедури, а також обґрунтовано вибір конкретних підходів. Для забезпечення достовірності висновків здійснений аналіз отриманих результатів, при цьому враховуються можливі обмеження та статистична значимість, а також розглядаються альтернативні пояснення. Отже, рекомендації дослідження базуються на отриманих висновках та мають чіткий зв'язок із поставленими завданнями. Строге дотримання цих наукових принципів сприяло підняттю рівня науковості та достовірності дисертації.

5. Новизна дослідження та отриманих результатів.

Розроблені Колотіліною О.В. методологічні засади та науково-практичні підходи щодо формування стійкого та збалансованого розвитку національної економіки характеризуються корисністю, достовірністю та якістю. Дисертаційне дослідження включає наступні основні положення:

- вперше розроблено науково-методичний підхід для оцінки рівня біфуркаційних трансформацій соціо-політико-економічного розвитку України, Італії та Франції. У дослідженні розглянуто загальні характеристики типів біфуркації показника стійкості на основі моделювання "фазових портретів", що базуються на диференціальних рівняннях для кожної складової досліджуваних країн;

- удосконалено науково-методичні засади щодо встановлення та визначення причинно-наслідкових взаємозв'язків між соціо-еколого-економічними детермінантами розвитку національної економіки для подальшого аналізу недоліків чи відхилень, які можуть впливати на збалансованість національної економіки;

- удосконалено методичне підґрунтя щодо надання оцінки ефективності збалансованої взаємодії соціальних, економічних, політичних та кібербезпекових чинників, а саме, даний метод дозволяє об'єднати групи країн, що мають схожий рівень збалансованості в економіці, соціальній сфері; політиці та кібербезпеці, оцінити ефективність їх згідного розвитку та виявити потенціал ресурсів, які можна використовувати для забезпечення збалансованого розвитку національної економіки;

- удосконалено науково-методичний підхід ідентифікації рівня стійкості соціо-політико-економічного розвитку України, Італії та Франції. Цей підхід дозволяє виявити модель стійкого розвитку економіки досліджуваних країн та ідентифікувати кризові стани в її функціонуванні. Метод ґрунтується на основі

центроїда трикутника, вершинами якого виступають соціальна сфера, політичний стан та економічний розвиток;

- набуло подальшого розвитку методичний інструментарій ідентифікації та оцінювання економічних та соціо-політичних ризиків національної економіки. Використано метод аналізу ієрархій Сааті, на основі якого визначено релевантні ризики, що впливають на економіку країни. Це сприятиме подальшому впровадженню заходів нейтралізації їхнього негативного впливу на стійкість національної економіки країни;

- набуло подальшого розвитку методичне підґрунтя щодо прогнозування основних тенденцій розвитку соціальної, економічної сфер та політичного стану України, Італії та Франції, на основі структурно-декомпозиційного аналізу трендової та циклічної складової;

- набуло подальшого дослідження науково-методичний підхід щодо визначення оптимальних значень соціо-політико-економічного розвитку національної економіки. Що дозволить визначити шляхи покращення економічних, соціальних і політичних відносин у країні шляхом встановлення оптимальних показників їхнього розвитку.

6. Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача.

Основний зміст дисертаційного дослідження, наукові результати Колотіліної О.В. відображено в 15 наукових працях, а саме, один розділ монографії, одна стаття у періодичному виданні, що індексуються міжнародною наукометричною базою Scopus, 5 фахових статей, 8 - у вигляді тез доповідей на наукових конференціях. Так, загальний обсяг 7,82 друк. арк., з яких особисто авторці належить 6,92 друк. арк.

7. Апробація одержаних результатів.

Авторкою висвітлено основні наукові здобутки та опубліковано на науково-практичних конференціях, а саме, міжнародного зразку: «Актуальні проблеми моделювання та управління соціально-економічними системами в умовах глобалізації» (м. Дрогобич, Україна, 2018 р.); «Фінансова система та інформаційні технології: сучасний стан, ефективність, перспективи» (м. Київ, Україна, 2019 р.); «Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy (МЗЕ2 2019)» (м. Одеса, Україна, 2019 р.). Так, 3-ри Всеукраїнські науково-практичні конференції «Економічна політика та адміністрування у сфері регіонального розвитку України» (м. Миколаїв, Україна, 2018 р.); «Економіка та сучасний менеджмент: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку»

(м. Одеса, Україна, 2019 р.); «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України» (м. Суми, Україна, 2019 р.).

Результати дослідження Колотіліної О.В. використано у навчальному процесі Сумського державного університету, а саме, з дисципліни «Прогнозування соціально-економічних процесів», «Моделювання економіки», «Прикладна статистика» (акт від 15.09.2021р. протокол апробаційної ради №3).

8. Теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Дослідження сталого та збалансованого розвитку України має велике практичне значення для країни. Результати дисертаційного дослідження Колотіліної О.В. можуть служити основою для розробки державних стратегій та політик, спрямованих на забезпечення сталого економічного, соціального та політичного розвитку. На основі отриманих результатів можна визначити конкретні заходи та пріоритети для досягнення балансу між потребами сучасного суспільства та збереженням ресурсів для майбутніх поколінь. Наприклад, дослідження виявило недостатність екологічних стандартів у розвитку країни, це вказує на необхідність змін у законодавстві та підтримки екологічно чистих технологій. З іншого боку, результати вказують на соціальні нерівності, що потребує стимулювати уряд до впровадження програм соціальної підтримки та реформ у сфері освіти та охорони здоров'я. Також стимулювання галузі кібербезпеки сприятиме не тільки посиленню кіберзахисту країни, але й створенню нових напрямків економічного розвитку. Загалом, результати дослідження сталого розвитку слугують важливим інструментом для прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на покращення якості життя громадян та забезпечення довгострокової стійкості країни.

Отримані наукові результати можуть бути використані Кабінетом міністрів та комітетів Верховної Ради України, Міністерством фінансів України, Міністерством соціальної політики України, Міністерством охорони здоров'я України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України, Службою безпеки України, тощо.

9. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Згідно з результатами перевірки дисертаційного дослідження Колотіліної О.В. на виявлення академічної етичності та дотримання наукових стандартів, було встановлено коректні посилання на первинні джерела для текстових та ілюстрованих запозичень, ознак плагіату не виявлено.

Встановлено відсутність порушень, що свідчить про високий рівень академічної доброчесності авторки дисертації.

10. Недоліки дисертації щодо їх змісту та оформлення.

Загальне відчуття від дисертації Колотіліної О.В. позитивне; щодо структури, оформлення, змісту, обсягу, наукового, теоретичного та практичного значення немає жодних принципових недоліків, але є кілька окремих зауважень:

1) Авторкою у пункті 1.3. прогнозовано динаміку зміни соціо-політико-економічних детермінант розвитку України, Італії та Франції. Так, у пункті 2.1. ідентифіковано рівні стійкості розвитку для України, Італії та Франції. Аналогічно розглядаються країни у пункті 2.2., а саме, визначено за теорією біфуркації типи стійкості розвитку України, Італії та Франції. Виникає питання щодо обґрунтування вибору зазначених країн та за яким принципом було здійснено відбір.

2) У пункті 2.3. авторкою запропоновано науково-методичний підхід щодо визначення оптимальних значень соціо-політико-економічного розвитку України. Проте, у попередніх двох пунктах розділу 2 проводиться дослідження та аналіз країн з розвинутою економікою (Італія, Франція) та малорозвинутою (Україна). Вважаю, що логічно завершити розділ 2 визначивши та порівнявши оптимальні значення розвитку України, Італії та Франції. Це дозволить більш детально дослідити економічні, соціальні та політичні відносини у країнах з різним рівнем економічного розвитку.

3) Авторкою у пункті 3.2. за результатами дослідження було визначено ряд країн зі збалансованим рівнем розвитку економічної, соціальної, політичної та кібербезпекової сфер розвитку. Вважаю, що було б доцільним проаналізувати здійснення державного впливу на об'єкти та суб'єкти економіки цих країн в різних сферах розвитку національної економіки та розробити методичні рекомендації щодо їх впровадження для покращення стану економіки України.

Також, під час рецензування дослідження виникли питання, на які хотілось би отримати додаткові відповіді:

4) Яким саме критерієм користувалися для визначення кількості факторів при використанні методу головних компонент у процесі розробки науково-методичного підходу ідентифікації рівня стійкості соціо-політико-економічного розвитку України, Італії та Франції (пункт 2.1.)?

5) При прогнозуванні динаміки зміни розвитку України, Італії та Франції у соціальних, економічних та політичних аспектах (пункт 1.3.) використовували мультиплікативні тренд-циклічні економетричні моделі

часових рядів. Чому саме мультиплікативні? Яким чином це вплинуло на практично отриманий результат?

11. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Колотіліної Олени Василівни на тему «Економіко-математичне моделювання стійкого та збалансованого розвитку національної економіки» за науковим рівнем, структурою, актуальністю, зв'язком теми з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями, сутністю обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їхньою достовірністю, отриманими науковими результатами, новизною наукових положень, висновків і рекомендацій; обсягом та оформленням відповідає вимогам, що затверджені Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та
бізнес-адміністрування
Сумського державного університету

Олександр МАЦЕНКО

